

מקורות

1. דברים פרק כו

(א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר יי אלקיך נ' תן לך נחלה וירשתה וישבת בה: (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יי אלקיך נ' תן לך ושמרת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר יי אלקיך לשכון שמו שם: (ג) ובאת אל הפ' הן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליי אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יי לאב' תינו לתת לנו: (ד) ולקח הפ' הן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יי אלקיך: (ה) וענית ואמרת לפני יי אלקיך ארמי א' בד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: (ו) וירעו א' תנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עב' דה קשה: (ז) ונצעק אל יי אל' הי אב' תינו וישמע יי את ק' לנו וי'רא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: (ח) ויוצאנו יי ממצרים ביד חזקה ובזר' ע' נטויה ובמ' רא' גד' ל' ובא' תות ובמ' פתים: (ט) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הז' את ארץ זבת חלב ודבש:

2. משנה מסכת פסחים פרק י

(ד) מ'זגו לו כוס שני, וכאן הב' שואל אביו. ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כ'לו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר י'רקות, הלילה הזה מ'רו. שבכל הלילות אנו אוכלין ב'שר צ'לי, שלוק, ומב'של, הלילה הזה כ'לו צ'לי. שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים. ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מארמי אובד אבי, עד שיגמור כל הפרשה כלה:

3. פסחים דף קטז/א מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי בגנות רב אמר מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו [ושמואל] אמר עבדים היינו

4. הרי"ף על מסכת פסחים דף כה/ב

מתחיל בגנות ומסיים בשבח. מאי גנות אמ' רב מתחלה, ושמואל אמ' עבדים, והאידינא עבדין כתרוי

5. בראשית פרק טו

(ז) וי' אמר אליו אני יי אשר הוצאתיך מאור פשקים לתת לך את הארץ הז' את לרשתה: (ח) וי' אמר א-דני יי ב'מה אדע כי אירשנה: (ט) וי' אמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ות' ר וגזל: (י) ויקח לו את כל אלה ויב'תר א' תם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפ' ר ל' א בתר: (יא) וירד העיט על הפגרים וישב א' תם אברם: (יב) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גד' לה נ'פלת עליו: (יג) וי' אמר לאברם יד' ע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ ל' א להם ועבדום וענו א' תם ארבע מאות שנה: (יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנ' כי ואחרי כן יצאו ברכש גדול: (טו) ואתה תבוא אל אב' תיך בשלום תקבר בשיבה טובה: (טז) ודור רביעי ישובו הנה כי ל' א שלם עון האמ' רי עד הנה:

6. שמות פרק יג - החיוב הכללי

(ב) קדש לי כל בכור פטר כל רחם בכני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: (ג) וי' אמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בח' זק' יד הוציא ה' אתכם מזה ול' א יאכל חמץ: (ד) היום אתם י' צאים בח' דש האביב:

"שאינו יודע לשאול"

(ה) והיה כי יביאך ה' אל ארץ הפנעני והחתי והאמ' רי והחוי והיב'וסי אשר נשבע לאב' תיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העב' דה הז' את בח' דש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצ' ת וביום השביעי חג ליה זה: (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ול' א יראה לך חמץ ול' א יראה לך שאר כ'ל גבלך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

7. ספר החינוך - מצוה כא מצות סיפור יציאת מצרים:

לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] והגדת לבנך וגו'. וכבר פירשו הכמים דמצות הגדה זו היא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתר לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה:
וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתינו מהן. ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אהרים, חייב להוציא הדברים בפיו כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב:

8. ספר המצות להרמב"ם - מצות עשה - מצוה קנז

מצוה קנז - היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר... ולשון מכילתא מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אין אתה מגיד לו תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שלא שאלך אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה כלומר שהוא צוה לזכרו כמו אמרו זכור את יום השבת לקדשו וכבר ידעת לשון אמרם אפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים:

9. מסכת פסחים דף קט"ו/ב ואין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה רב הונא אומר כולהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב הונא למה עוקרין את השולחן אמרי דבי רבי ינאי כדי שיכירו תינוקות וישאלו אב"י הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא מדלי תכא מקמיה אמר להו עדיין לא קא אכלינן אתו קא מעקרי תכא מיקמן אמר ליה רבה פטרותן מלומר מה נשתנה

10. תוספות (פסחים דף קט"ו/ב) כדי שיכיר התינוק וישאל - כלומר ומתוך כך יבא לישאל בשאר דברים אבל במה ששאל למה אנו עוקרין השלחן לא יפטר ממה נשתנה וההיא דאב"י לא פ"י הגמ' אלא תחלת שאילתו:

11. פסחים דף קט"ז/א אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה אמר ליה בעי לאודויי ולשבוחי אמר ליה פטרותן מלומר מה נשתנה פתח ואמר עבדים היינו

קדש

שמואל

יין

רחיצה

כרפס - מרור - אכילה כזית

יחץ - מצה- הא לחמא

ייתי ויפסח - פסח

שאלה - מה נשתנה

מתחיל בגנות ומסיים בשבח- עבדים היינו

חייב להראות את עצמו: אילו לא הוציאנו

שבח - הרי זה משובח - זכירה וחשיבותו

ברוך המקום...ברוך הוא

רב

שאלה - ארבעה בנים

מתחיל בגנות ומסיים בשבח –

מתחילה עובדי ע"ז

שבח - והיא שעמדה לאבותינו

ברוך שומר...ברוך הוא

ידוע תדע

דרשת ארמי אובד אבי

יין

פסח מצה ומרור

חייב להראות את עצמו: בכל דור

ודור

רחיצה

אכילת מצה ומרור

זכירת מקדש: אל המקום הזה

רמב"ם יד החזקה - הלכות חמץ ומצה פרק ז

(א) מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות י"ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר (שמות כ') זכור את יום השבת ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך ואף על פי שאין לו בן אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח:

(ב) מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן:

(ג) וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך היה וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו אין לו בן אשתו שואלתו אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה ואפילו היו כולן חכמים היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה. [השגת הראב"ד - חוטפין מצה א"א פירוש אחר ממהרין לאכול כדי שלא ישנו]:

(ד) וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבתנו ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו והוא שידרוש (דברים כ"ו) מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח:

(ה) כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שם שפסח המקום ב"ה על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות י"ב) ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' מרורים על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים מצה על שם שנגאלו ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה:

(ו) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר (דברים ו') ואותנו הוציא משם וגו' ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה (דברים ה') וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית:

(ז) לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין אין פוחתין מהם ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות שיעור כל כוס מהן רביעית:

(ח) אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה וכן אצל אביו והשמש בפני רבו צריכה הסיבה אבל תלמיד בפני רבו אינו מיסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות והסיבת ימין אינה הסיבה וכן המיטב על ערפו או על פניו אין זו הסיבה ואימתי צריכה הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך:

רמב"ם יד החזקה - הלכות חמץ ומצה פרק ח

(ב) מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית ואחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין: